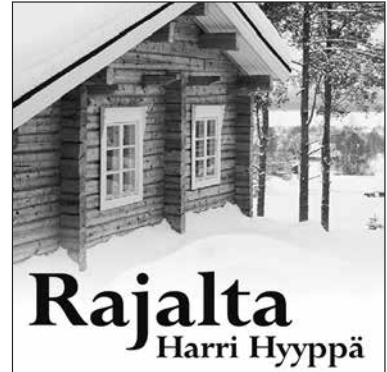

Harri Hyyppä

Erilaista osaamista

Osaaminen on tullut ajan sanaksi. Ihmisistä on syntynyt erilaisia osaajia ja pitemmälle päässeistä vielä erityisosaajia. Huippuosaajat ovat vielä erikseen. Koulutusinstituutiot ja monet organisaatiot taas ovat muuttuneet osaamiskeskueksiksi. Tämän ajattelun taustalla toimivat monet voimat, kilpailu, mainonta ja markkinointi sekä taloudellisen voiton tavoittelu. Samalla pyritään rakentamaan ammatillista identiteettiä. Osaamisen laadusta ja sisällöstä ei tiedetä eikä paljoa puhuta. Yksi sana näyttää riittävän liian usein.

Jää miettimään psykoterapian osaa ja luonnetta tässä ”osaamiskulttuurissa”. Psykoterapeuttien lukumäärä on kasvanut räjähdysmäisesti ja varmaan satakertaistunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Ovatko psykoterapeutit osaajia? Sana tuntuu vieraalta. Osaaminen ei tunnu oikein asettuvan psykoterapeuttisen työn luonteeseen ja sisältöön, vaikka joiltakin osin hyvin tiedämme sen tarpeellisuuden. Psykoterapiassa osaaminen kohtaa ristiriidan ja toisinajattelun.

Osaaminen on oleellinen ja välttämätön osa kaikkia tekniikkoja ja yksinkertaisia toimituksia. Sen opettaminen on yleensä johdonmukaista ja selkeää. Tulokset ovat arvioitavissa ja arvosanat ovat tulleet osaamisen mittareiksi. Helppo on mitata sitä, mikä on mitattavissa,

mutta ydin jää usein tavoittamatta. Psykoterapiatyössä mittaaminen jää vähemmälle. Psykoterapiassa nousee esille kokonaan toisenlainen maailma. Sen osapuolet joutuvat kohtaamaan sivuutetun ja tuntemattoman. Tutkivaa työtä edustavassa psykoterapiassa oleminen avautuu kokonaan uudella tavalla. Vapaa oleminen ja ajattelu avautuvat kokemuksellisesti uusien näkökulmien ja sanojen valossa.

Valo ja vapaus ovat olemisen ydintä ja ovat ikaikaisena pyrkimyksenä mahdollittomia täydellisenä tavoittaa. Runous ja taide ovat sitä lähempänä. Oivallus ottaa askeleita sitä kohti. Työ ja etsiminen vievät kuitenkin eteenpäin. Ihmisen yritys selittää ja ymmärtää koettua todellisuutta on syvällä oleva intohimo. Pyrkimystä ei ole ilman säröä. Täydellisyys pysyy luovana toiveena ja pyrkimyksenä. Valhe usein peittää ja sivuuttaa sen, mitä ei osata ja mikä jää vajaaksi.

Filosofi Hannah Arendt kirjoittaa ihmisen yrityksestä selittää ja ymmärtää kokemustaan ja todellisuutta. Hän on kirjoittanut myös ihmisen yhteisöllisyydestä ja ”valheesta politiikassa”; miten uskottavuus voi muuttua yhteisölliseksi kuiluksi. Monien valheiden ja epätosien väittämien kokonaisuus ”salpaa lukijan hengityksen”. Valhe on vanha ja sallittu keino politiikassa. Suuret systeemiset vääristymät jäävät

helposti tunnistamatta. Nousee mieleen myös tämä aika, jota elämme. Kokonaisuuksien hahmottamisessa kohtaamme aina vajavuutemme. Selitys- ja ymmärrysvimma houkuttelee, mutta osaamisena ne käyvät suurten systeemien suhteen kevyeksi. Ymmärtämättömyyden kantaminen ja tunnistaminen vie kuitenkin eteenpäin. Filosofialla saattaisi olla paljon annettavaa niin psykoterapialle kuin sen rinnalla kulkeville erilaisille tekniikoillekin. Totalitarismin henki ei ilmene yksin valtioissa, vaan myös paljon pienemmissä yhteisöissä. Yhteisöllinen henki ja johtajuuden ongelma värjyvät myös koulutusyhteisöjä.

Osaamista haetaan yleensä koulutuksen kautta. Kerätään opintopisteitä ja yhteenlaskun avulla tavoitetaan tutkinto. Psykoterapian alueellakin on seurattu samaa käytäntöä. Se on ollut kätevää ja tuottoisaa monille järjestäjille. Pisteistä rakentuva kokonaisuus on hauras. Varsinainen terapeutin kouluiintuminen kehittyi kuitenkin kokonaan toisella tavalla. ”Kouliintumisessa” kulkevat rinnan ammatillinen ja persoonallinen kehitys sekä aika ja yhteisöllinen tuki. Opintopisteet tuntuvat tässä vierailta, vaikka niin käteviä ja tuottavia voivatkin järjestäjän näkökulmasta olla. Pisteistä olisi edettävä kohti terapeutista ja yhteisöllistä orientaatiota. Se on haaste myös yliopistoille, jotka psykoterapian koulutuksia nykyään järjestävät.

Mitä osaaminen voisi olla? Selitysvimma ja selitysosaaminen käy harvoin yksin todellisen osaamisen kanssa. Kokemuksellisuus, aika ja ajattelu pysyvät. Erno Paasilinnan aforistiikkaa seuraten: ”Ainoa oppinut on itseoppinut. Muut ovat opetettuja”! Tarvitaan uskallusta, kokeilumieltä, erehtymisiä ja korjaamista. Korjaava työ ei ole vain tekniikkaa, vaan paremminkin vapaan tilan mahdollistamaa etsimistä. Paasilinnan perheen ainutlaatuinen elämäntapa ja kärsimys vapauttavat uskomattoman määrän luovuutta. Se nostaa esille kysymyksen vapauden ja pakon yhteydestä sekä ”ei-tietämisestä”, jonka jokainen ammattilainen osaamisensa ohella joutuu kohtaamaan. Harvat oppilaitokset opettavat ei-tietämistä ja kuuntelua siinä tilassa. Sallimisen ja kurin yhdistäminen on kontrapunktia, osaamisen näkökulmasta aina työläs. Mutta kokemus osoittaa, että ihmiset toistuvasti menevät läpi mahdottomasta; siitä, mitä emme usko tai tiedä. Särö ja yllätys ovat oleellinen osa tiedon ja osaamisen tavoittamisessa. Musiikin tavoin, mestareita meidän on kuunneltava, jos haluamme tehdä etsimistämme luovaa osaamista.